Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH – BARQAROR IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI

O‘. Atojonov
Xorazm VPMM, Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar
metodikasi kafedrasi o‘qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21509715

Annotatsiya: Mazkur maqolada inson kapitalini rivojlantirish hamda moliyaviy savodxonlikni oshirishning mamlakat iqtisodiy taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Inson kapitali zamonaviy iqtisodiyotning asosiy resurslaridan biri bo‘lib, ta'lim, sog‘liqni saqlash, kasbiy malaka va moliyaviy bilimlar uning tarkibiy qismlarini tashkil etadi. Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish fuqarolarning iqtisodiy faolligini oshirish, shaxsiy moliyani samarali boshqarish hamda investitsion madaniyatni shakllantirishning muhim omiliga aylanmoqda.

Maqolada inson kapitali nazariyasining ilmiy asoslari, xalqaro tajriba, O‘zbekistonda inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar, moliyaviy savodxonlikning iqtisodiy o‘sishga ta'siri hamda ta'lim tizimining bu boradagi vazifalari tahlil qilingan. Shuningdek, inson kapitaliga investitsiya kiritishning uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligi va aholining moliyaviy madaniyatini yuksaltirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: inson kapitali, moliyaviy savodxonlik, iqtisodiy rivojlanish, ta'lim, investitsiya, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy madaniyat, inson resurslari, iqtisodiy o‘sish, barqaror taraqqiyot.

ANNOTATION

This article analyzes the role of human capital development and financial literacy in ensuring sustainable economic growth. Human capital is considered one of the main drivers of modern economic development, while education, health, professional skills, and financial knowledge constitute its essential components.

The study examines theoretical approaches to human capital, international experience, and current reforms implemented in Uzbekistan. It also discusses the importance of financial literacy in increasing economic activity, improving personal financial management, and strengthening investment culture. The paper concludes with recommendations aimed at enhancing financial literacy and investing in human capital as key prerequisites for sustainable national development.

Keywords: human capital, financial literacy, education, investment, economic development, financial culture, digital economy, sustainable development.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются вопросы развития человеческого капитала и повышения финансовой грамотности как важнейших факторов устойчивого экономического развития. Особое внимание уделено роли образования, профессиональных навыков, здоровья населения и финансовых знаний в формировании человеческого капитала.

Также анализируются международный опыт, реформы, реализуемые в Узбекистане, влияние финансовой грамотности на повышение экономической активности населения и развитие инвестиционной культуры. Предлагаются практические рекомендации по совершенствованию государственной политики в данной сфере.

Ключевые слова: человеческий капитал, финансовая грамотность, образование, инвестиции, цифровая экономика, экономическое развитие.

KIRISH

XXI asr iqtisodiyoti tabiiy resurslarga emas, balki bilim, innovatsiya va yuqori malakali inson resurslariga tayanadigan iqtisodiyot sifatida shakllanmoqda. Shu sababli inson kapitali mamlakatning uzoq muddatli raqobatbardoshligini belgilovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi [6;7]. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, tabiiy boyliklarga ega bo‘lmagan ko‘plab davlatlar aynan inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar orqali yuqori iqtisodiy o‘sishga erishgan [8].

Inson kapitali deganda insonning bilimlari, kasbiy malakasi, sog‘lig‘i, ijodiy salohiyati, mehnat unumdorligi va iqtisodiy faoliyatni samarali amalga oshirish imkoniyatlari tushuniladi. Inson kapitalining sifati oshgani sari ishlab chiqarish samaradorligi, innovatsion faollik va iqtisodiy barqarorlik ham ortadi.

Bugungi kunda inson kapitalining muhim tarkibiy qismlaridan biri moliyaviy savodxonlik hisoblanadi. Moliyaviy savodxonlik fuqarolarning shaxsiy mablag‘larini oqilona boshqarishi, tejash, investitsiya qilish, kreditlardan samarali foydalanishi hamda moliyaviy tavakkalchiliklarni to‘g‘ri baholashiga xizmat qiladi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda inson kapitalini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi [1; 2]. Ta'lim sifatini oshirish, kasb-hunar ta'limini takomillashtirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, amaliyot shuni ko‘rsatadiki, aholining, ayniqsa yoshlarning moliyaviy savodxonlik darajasi hali yetarli emas. Ko‘plab fuqarolar shaxsiy byudjetni rejalashtirish, investitsiya qilish, kreditlardan foydalanish va moliyaviy xavflarni boshqarish bo‘yicha zarur bilimlarga ega emas. Bu esa ularning iqtisodiy farovonligiga salbiy ta'sir ko‘rsatmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi inson kapitalini rivojlantirishda moliyaviy savodxonlikning o‘rnini ilmiy jihatdan asoslash, xalqaro tajribani tahlil qilish hamda O‘zbekiston sharoitida ushbu yo‘nalishni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Inson kapitali nazariyasining ilmiy asoslari XX asrning ikkinchi yarmida shakllangan bo‘lib, uning rivojlanishiga Gari Bekker, Teodor Shuls, Jeykob Mincer kabi iqtisodchi olimlar katta hissa qo‘shgan. Gari Bekkerning ta'kidlashicha, ta'lim, sog‘liqni saqlash va kasbiy tayyorgarlikka yo‘naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy o‘sishning eng muhim omillaridan biridir [6] [7].

Teodor Shuls inson kapitaliga sarflangan xarajatlarni oddiy iste'mol emas, balki kelajakda yuqori daromad keltiradigan investitsiya sifatida baholaydi. Uning fikricha, rivojlangan davlatlarning iqtisodiy muvaffaqiyati aynan inson kapitaliga muntazam investitsiya kiritilishi bilan izohlanadi [7].

OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlar moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan davlatlarda aholi jamg‘armalari hajmi, investitsion faollik va iqtisodiy barqarorlik yuqori ekanligini ko‘rsatmoqda [9; 10]. Shuningdek, Jahon banki hisobotlarida moliyaviy savodxonlik kambag‘allikni qisqartirish va iqtisodiy tenglikni ta'minlashning muhim vositalaridan biri sifatida e'tirof etiladi [11; 12].

UNESCO ekspertlari esa inson kapitalining rivojlanishi faqat ta'lim tizimiga emas, balki umrbod ta'lim, raqamli kompetensiyalar va moliyaviy madaniyatning shakllanishiga ham bevosita bog‘liqligini ta'kidlaydilar [13].

O‘zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham inson kapitalini rivojlantirish iqtisodiy islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida baholanmoqda. Ayniqsa, yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish, tadbirkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy kasblarga tayyorlash mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy taraqqiyoti uchun muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda inson kapitalini rivojlantirish va moliyaviy savodxonlikni oshirishning iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri kompleks yondashuv asosida o‘rganildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy tahlil usullaridan foydalanildi. Jumladan, ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar (OECD, Jahon banki, UNESCO, Xalqaro valyuta jamg‘armasi), O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, hukumat qarorlari hamda rasmiy statistik ma'lumotlar tahlil qilindi.

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

Nazariy tahlil metodi. Inson kapitali va moliyaviy savodxonlik bo‘yicha xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari tizimli ravishda o‘rganildi. Nazariy yondashuvlar o‘zaro taqqoslanib, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida inson kapitalining rivojlanish omillari aniqlandi.

Taqqoslash metodi. O‘zbekiston tajribasi OECD davlatlari, Janubiy Koreya, Singapur, Finlandiya va Germaniyada amalga oshirilayotgan inson kapitalini rivojlantirish siyosati bilan qiyosiy tahlil qilindi. Taqqoslash natijasida milliy tizimning ustun va takomillashtirilishi lozim bo‘lgan jihatlari aniqlandi.

Sifat tahlili. Inson kapitalini rivojlantirishda moliyaviy savodxonlikning o‘rni real hayotdagi misollar va ilmiy tadqiqotlar asosida tahlil qilindi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlash bilan bir qatorda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini ham yaratdi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri inson kapitalining sifati hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda korxonalar va davlatlarning raqobatbardoshligi tabiiy resurslar bilan emas, balki malakali kadrlar, innovatsion fikrlash va moliyaviy bilimlarga ega insonlar soni bilan belgilanmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar uzoq muddatda iqtisodiy o‘sish sur'atlarini sezilarli darajada oshiradi. Ta'lim sifati, sog‘lom turmush tarzi, kasbiy tayyorgarlik va moliyaviy savodxonlikning rivojlanishi mehnat unumdorligini ko‘paytiradi, ish bilan bandlik darajasini yaxshilaydi hamda aholi daromadlarining o‘sishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, moliyaviy savodxonlikning rivojlanishi fuqarolarning iqtisodiy qarorlar qabul qilish sifatini oshiradi. Moliyaviy bilimlarga ega shaxslar o‘z daromad va xarajatlarini samarali rejalashtiradi, kreditlardan oqilona foydalanadi, jamg‘arma shakllantiradi hamda investitsiya imkoniyatlarini to‘g‘ri baholaydi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan fuqarolar:

- shaxsiy byudjetni muntazam rejalashtiradi;
- ortiqcha qarzdorlikka kamroq duch keladi;
- uzoq muddatli moliyaviy maqsadlarni belgilaydi;
- investitsiya qilishga ko‘proq moyil bo‘ladi;
- tadbirkorlik faoliyatini boshlash imkoniyatiga ega bo‘ladi;
- moliyaviy firibgarliklardan himoyalanish ko‘nikmalariga ega bo‘ladi.

Aksincha, moliyaviy bilimlarning yetarli emasligi noto‘g‘ri kredit siyosati, ortiqcha iste'mol, jamg‘armalarning kamayishi va moliyaviy tavakkalchiliklarning ortishiga olib keladi.

Inson kapitalining asosiy tarkibiy qismlari

Tarkibiy qism	Iqtisodiy samarasi
Ta'lim	Mehnat unumdorligini oshiradi
Sog‘liqni saqlash	Ishchi kuchining samaradorligini ta'minlaydi
Kasbiy malaka	Innovatsiyalarni tez joriy etishga xizmat qiladi
Moliyaviy savodxonlik	Daromadlarni samarali boshqarishga yordam beradi

Tarkibiy qism	Iqtisodiy samarasi
Raqamli kompetensiyalar	Zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashishni ta'minlaydi

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, moliyaviy savodxonlik inson kapitalining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron to‘lov tizimlari, mobil bank xizmatlari, onlayn investitsiyalar va elektron tijoratning rivojlanishi aholining moliyaviy bilimlarini doimiy ravishda yangilab borishni talab qilmoqda.

O‘zbekiston tajribasi

So‘nggi yillarda mamlakatimizda inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan:

- ta'lim tizimini xalqaro standartlar asosida modernizatsiya qilish;
- oliy ta'lim qamrovini kengaytirish;
- dual ta'lim tizimini rivojlantirish;
- kasb-hunar ta'limini takomillashtirish;
- "Hayot davomida ta'lim" tamoyilini joriy etish;
- raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish;
- aholi moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha davlat dasturlarini amalga oshirish.

Markaziy bank tomonidan aholining moliyaviy madaniyatini oshirishga qaratilgan o‘quv dasturlari, seminarlar va onlayn platformalar tashkil etilmoqda. Tijorat banklari esa aholiga raqamli moliyaviy xizmatlardan xavfsiz foydalanish bo‘yicha maslahatlar bermoqda.

Biroq mavjud holat tahlili ayrim muammolarni ham ko‘rsatmoqda:

- moliyaviy savodxonlik bo‘yicha o‘quv dasturlari barcha ta'lim bosqichlarini to‘liq qamrab olmagan;
- qishloq hududlarida moliyaviy maslahat xizmatlari yetarli darajada rivojlanmagan;
- yoshlarning investitsiya madaniyati sust rivojlangan;
- moliyaviy firibgarliklardan himoyalanish bo‘yicha bilimlar yetarli emas.

Xalqaro tajriba

Rivojlangan mamlakatlar tajribasi inson kapitaliga investitsiya iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omili ekanligini tasdiqlaydi.

Singapur ta'lim tizimiga katta investitsiyalar kiritish orqali yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga erishdi.

Janubiy Koreya maktab ta'limidayoq moliyaviy savodxonlik elementlarini o‘quv dasturlariga kiritgan bo‘lib, bu yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Finlandiya ta'lim tizimida moliyaviy rejalashtirish va iqtisodiy fikrlash barcha fanlar bilan integratsiyalashgan holda o‘qitiladi.

OECD davlatlarida esa moliyaviy savodxonlik muntazam monitoring qilinadi hamda aholining bilim darajasi maxsus indikatorlar orqali baholanadi.

Mazkur tajribalar shuni ko‘rsatadiki, inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki kambag‘allikni qisqartirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalarining umumlashtirilgan tahlili

Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelish mumkin:

- inson kapitalining rivojlanishi iqtisodiy o‘sishning eng muhim omillaridan biridir;
- moliyaviy savodxonlik inson kapitalining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi;
- ta'lim sifati oshishi mehnat unumdorligi va daromadlarning ko‘payishiga xizmat qiladi;
- moliyaviy bilimlarning rivojlanishi aholining iqtisodiy xavfsizligini mustahkamlaydi;

- raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy kompetensiyalarni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylanishi lozim.

Ushbu natijalar inson kapitaliga investitsiya kiritish va moliyaviy savodxonlikni oshirish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omil ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini rivojlantirish har qanday davlatning barqaror taraqqiyoti va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Tabiiy resurslarga boy bo‘lish bugungi kunda iqtisodiy ustunlikni kafolatlamaydi. Aksincha, ta'limli, sog‘lom, kasbiy malakaga ega hamda moliyaviy jihatdan savodli inson resurslari mamlakatning iqtisodiy salohiyatini belgilovchi eng muhim strategik boylikka aylanmoqda.

Inson kapitalining samaradorligi, avvalo, ta'lim tizimining sifati, sog‘liqni saqlash xizmatlarining rivojlanganligi, zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarning shakllanganligi va moliyaviy savodxonlik darajasiga bevosita bog‘liq. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida fuqarolarning moliyaviy bilimlarga ega bo‘lishi shaxsiy farovonlikni oshirish bilan bir qatorda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Moliyaviy savodxonlik shaxsning kundalik iqtisodiy qarorlarini oqilona qabul qilishiga, daromad va xarajatlarini rejalashtirishiga, jamg‘arma shakllantirishiga, investitsiya faoliyatida ishtirok etishiga hamda moliyaviy tavakkalchiliklarni samarali boshqarishiga imkon yaratadi. Moliyaviy bilimlarning yetarli darajada shakllanganligi ortiqcha qarzdorlikning oldini oladi, iqtisodiy mustaqillikni ta'minlaydi va tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko‘rsatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar qisqa muddatli emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, ta'lim, ilm-fan, innovatsiyalar va moliyaviy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan investitsiyalar yalpi ichki mahsulotning o‘sishiga, mehnat unumdorligining oshishiga hamda kambag‘allik darajasining qisqarishiga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, oliy ta'lim qamrovini kengaytirish, kasbiy ta'limni takomillashtirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va moliyaviy savodxonlikni oshirish bo‘yicha davlat dasturlarining qabul qilinishi buning yaqqol dalilidir. Biroq mavjud tahlillar moliyaviy savodxonlikni ta'lim tizimiga yanada chuqur integratsiya qilish, aholining barcha qatlamlarini qamrab oluvchi o‘quv dasturlarini kengaytirish va zamonaviy moliyaviy texnologiyalar bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish zarurligini ko‘rsatmoqda. Shunday qilib, inson kapitalini rivojlantirish va moliyaviy savodxonlikni oshirish iqtisodiy islohotlarning ajralmas qismi bo‘lib, mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishi, ijtimoiy barqarorligi va fuqarolar farovonligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

AMALIY TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1. Moliyaviy savodxonlikni ta'lim tizimiga to‘liq integratsiya qilish

Umumiy o‘rta ta'lim maktablari, akademik litseylar, kasb-hunar maktablari va oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy savodxonlik bo‘yicha alohida o‘quv modullarini joriy etish zarur.

2. Inson kapitaliga investitsiyalar hajmini oshirish

Davlat byudjeti hamda xususiy sektor investitsiyalarining ta'lim, ilm-fan, sog‘liqni saqlash va kasbiy tayyorgarlik sohalariga yo‘naltirilishini kengaytirish lozim.

3. Raqamli moliyaviy kompetensiyalarni rivojlantirish

Aholiga internet-bank, mobil to‘lovlar, elektron hamyonlar, investitsiya platformalari hamda kiberxavfsizlik bo‘yicha amaliy o‘quv kurslarini tashkil etish maqsadga muvofiq.

4. Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash

Yoshlarning startap loyihalari uchun grantlar, imtiyozli kreditlar va biznes inkubatorlar faoliyatini kengaytirish inson kapitalining iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

5. Moliyaviy maslahat markazlarini tashkil etish

Hududlarda aholiga bepul moliyaviy maslahat beruvchi markazlarni tashkil etish fuqarolarning iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

6. Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish

Banklar, sug‘urta kompaniyalari, oliy ta'lim muassasalari hamda davlat tashkilotlari hamkorligida moliyaviy savodxonlik bo‘yicha seminarlar va treninglarni muntazam tashkil etish lozim.

7. Umrbod ta'lim tamoyilini rivojlantirish

Fuqarolarning butun hayoti davomida kasbiy va moliyaviy bilimlarini yangilab borish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

8. Ommaviy axborot vositalaridan samarali foydalanish

Televideniye, radio, internet va ijtimoiy tarmoqlarda moliyaviy madaniyatni targ‘ib qiluvchi ko‘rsatuvlar, videodarslar va podkastlarni ko‘paytirish maqsadga muvofiq.

9. Xalqaro tajribani keng joriy etish

OECD, Jahon banki va UNESCO tavsiyalari asosida milliy moliyaviy savodxonlik dasturlarini takomillashtirish zarur.

10. Moliyaviy savodxonlik darajasini baholash tizimini yaratish

Aholining moliyaviy bilimlarini muntazam monitoring qilish va baholash uchun milliy indikatorlar tizimini ishlab chiqish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha strategik dastur.
3. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2024). O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2024). Iqtisodiy taraqqiyot bo‘yicha statistik to‘plam.
5. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). Human Development Report 2023/2024.
6. Becker G. S. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. University of Chicago Press.
7. Schultz T. W. (1961). Investment in Human Capital. American Economic Review.
8. Mincer J. (1974). Schooling, Experience and Earnings. Columbia University Press.
9. OECD. (2023). OECD Skills Outlook 2023. Paris: OECD Publishing.
10. OECD. (2022). OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. Paris.
11. World Bank. (2020). The Human Capital Index 2020 Update. Washington, DC.
12. World Bank. (2023). Global Financial Development Report. Washington, DC.
13. UNESCO. (2021). Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris.